Vaaranmaa Pasi-Heikki 17.11.2022

EU; epävirallinen ulkoasiainneuvosto (kauppaministerit) Prahassa 30.-31.10.2022

Kokous

Epävirallinen ulkoasiainneuvosto (kauppaministerit) 30.-31.10.2022 Prahassa

EU-kauppaministerit kokoontuivat Prahassa epäviralliseen kokoukseen 30.-31.10.2022. Kokouksessa oli kaksi aihetta: kaupan geostrateginen merkitys sekä digitaalinen kauppa. Lounaalla oli vieraana Yhdysvaltojen kauppaedustaja Tai, jonka kanssa ministerit keskustelivat transatlanttisista kauppasuhteista.

Kaupan geostrateginen merkitys: Korostettiin tarvetta sopeuttaa kauppapolitiikka geopoliittiseen tilanteeseen. Jäsenmaat näkivät tarpeen laajentaa EU:n vapaakauppasopimusverkostoa nykyolosuhteissa, jotta voidaan edistää diversifiointia. Vastaavasti riippuvuuksien vähentäminen (Kiinasta) on avainasemassa. Jo päätetyn Uusi-Seelanti-sopimuksen lisäksi mainittiin Australia, Chile, Meksiko, Intia, Indonesia ja Latinalainen Amerikka – sekä EU-Yhdysvallat-kauppa- ja teknologianeuvosto (TTC). Keskeisiä teemoja lisäksi EU:n kauppapolitiikan määrätietoisuus, kestävyysagenda, monenkeskisen kauppajärjestelmän ylläpitäminen ja tuki Ukrainalle.

Digitaalinen kauppa: Käytiin keskustelu parhaista tavoista edistää EU:n pyrkimyksiä sähköisen kaupan sääntöjen luomisessa ja kaupan vapauden säilyttämisessä. Yhteistyötä haluttiin jatkaa ja tiivistää erityisesti Yhdysvaltojen ja indopasifisen alueen samanmielisten maiden kanssa, kuten Japani, Etelä-Korea ja Singapore. WTO:n neuvottelut sähköisestä kaupasta ja pysyvän tullimoratorion saaminen koettiin tärkeinä.

EU-Yhdysvallat-kauppasuhteet: Jäsenmaat puhuivat yhteisten viestien pohjalta. Yhdysvaltojen kauppaedustaja Tailla oli selkeä mandaatti presidentti Bidenilta työskennellä ongelmien (Inflation Reduction Act IRA:n toimeenpano, 232) ratkaisemiseksi. Tai peräänkuulutti uutta versiota globalisaatiosta, joka sopii uuteen geopoliittiseen ympäristöön. IRA:n suhteen pitäisi varoa puolin ja toisin, että ei lisätä jännitteitä, jotka tekevät ratkaisun löytämisen vaikeammaksi.

Kauppaministereiden kokousta edeltäneellä illallisella esiintyi Euroopan parlamentin kansainvälisen kaupan valiokunnan (INTA) pj Bernd **Lange**, joka kävi parlamentin näkökulmasta läpi ajankohtaista kauppa-agendaa. Puheessa sivuttiin toimitusketjujen resilienssiä, kestävää kauppaa ja digitalisaatiota. Osansa saivat myös kauppapoliittiset instrumentit sekä kahdenväliset kauppasuhteet.

Lange kannusti päättämään käynnissä olevat vapaakauppasopimusneuvottelut, eli Meksikon, Chilen, Uuden-Seelannin ja Australian kanssa vielä nykyisen parlamentin aikana. Yhdysvallat-suhteissa alustana oli kauppa- ja teknologianeuvosto TTC, jossa piti yrittää edistää yhteisiä asioita, kuten esim. alustatalouden sääntelyä, tekoälystandardeja yms. kahdenvälisen kaupan ärsykkeistä huolimatta (Inflation Reduction Act). Monenvälisellä puolella tulisi pyrkiä saamaan tuloksia digitaaliseen sääntelyyn liittyen (sähköinen kauppa, ml. datavirrat, loka-

lisaatiovaatimusten purkaminen, henkilötietojen suoja). Sähköisen kaupan tullimoratoriosta tulisi saada pysyvä. Datahallinnassa tulisi löytää kahdenvälisiä ja alueellisia ratkaisuja, ja tehdä yhteistyötä Yhdysvaltojen kanssa.

Komission varapuheenjohtaja, kauppakomissaari Valdis Dombrovskis piti lyhyen puheenvuoron, jossa todettiin kauppasopimusten (Free Trade Agreements, FTA) verkoston olevan EU:lle merkittävä etu, joka mahdollistaa energia- ja raaka-ainelähteiden monipuolistamisen ja vahvistaa EU:n asemaa globaalisti. Komissio oli valmis etenemään kauppasopimusten suhteen uudella energialla. EU:n kriittisten raaka-aineiden tuonnista voidaan tällä hetkellä kattaa 24 % FTA-sopimusten kautta, mutta luku nousee 43 prosenttiin, kun Australia-sopimus saadaan maaliin. Chile toimittaa EU:n litiumista 78 %. Dombrovskis totesi Ukrainan osalta pyrittävän maan laajempaan integrointiin EU:n sisämarkkinoihin. EU:lla tulee olemaan merkittävä rooli maan jälleenrakentamisessa.

1. Kaupan geostrateginen merkitys

Pj. alusti viittaamalla haasteelliseen kansainväliseen tilanteeseen, jota hallitsevat Venäjän aggressio Ukrainaan kohtaan ja Kiinan rooli ml. toimitusketjuihin liittyvät ongelmat. Kauppa on tärkeä väline EU:n vahvistaessa kriisinkestävyyttään. EU:n tulee varmistaa pääsy raaka-aineisiin ja edistää arvojaan samalla kun toimijat, jotka eivät jaa arvojamme, yrittävät levittää vaikutusvaltaansa. EU tarvitsee lisää kauppasopimuksia ja WTO-sääntöjä.

Suurin haaste koskee sotaa Ukrainassa; Ukrainaa on tuettava kaikin mahdollisin keinoin, myös integroimalla Ukraina tehokkaammin EU:n sisämarkkinoihin ja valmistautumalla sodan jälkeiseen jälleenrakennukseen.

Vpj Dombrovskis totesi Ukrainan sodan vahvistavan edelleen siirtymistä sääntöpohjaisesta järjestelmästä voimapolitiikkaan. Toisaalta jo ennen sotaa oli nähtävissä globaalijärjestyksen fragmentoituminen. Se on riski EU:lle, joka on maailman suurin kauppamahti ja investoija. [Kaupan] säilyminen avoimena on olennaisen tärkeää, sillä kauppa on EU:n kilpailukyvyn keskeisin ajuri ja edistää myös vihreää ja digisiirtymää.

EU:n tulee vapaakauppasopimuksin monipuolistaa toimitusketjujaan ja varmistaa pääsy raaka-aineisiin; tulee myös vahvistaa vastavuoroisuutta, tasavertaisia kilpailuedellytyksiä, avata uusia markkinoita ja edistää kestävyystavoitteita.

Monenkeskinen kauppajärjestelmä on olennainen edellytys kansainvälisen kaupan vakaudelle. Maailman kauppajärjestön WTO:n 12. ministerikokouksen lopputulemat olivat tässä suhteessa tärkeitä ja EU:n rooli tässä keskeinen. Seuraavassa ministerikokouksessa tarvitaan lisää tuloksia mm. WTO:n uudistustyön osalta.

EU:n tulee rakentaa myös kahdenvälisiä kumppanuuksia. Jokaiseen kumppaniin tulee soveltaa joustavaa ja räätälöityä lähestymistapaa. On tärkeää edetä Australia- ja Intia-neuvotteluissa ja tuoda sopimukset Uuden-Seelannin, Meksikon ja Chilen kanssa ratifioitaviksi ensi vuoden aikana. Komission puheenjohtaja alleviivasi myös kumppanuuksia unionin tila -puheessaan.

Dombrovskis huomautti, että samalla kun EU edistää kauppasopimuksia, sen tulee myös vahvistaa EU:n työkaluja mainiten esimerkkinä jo voimaan astuneen julkisten hankintojen vastavuoroisuusinstrumentin (IPI), sisämarkkinoita vääristäviä ulkomaisia valtiontukia koskevan asetuksen ja hiilirajamekanismin (CBAM). Lainsäädäntötyö koskien pakkotyöllä tuotettuja tuotteita on käynnistymässä. Taloudellisen pakottamisen vastainen instrumentti (ACI) tarvitaan, jotta voidaan reagoida kaupan käyttämiseen aseena (weaponisation).

Kriisit ovat rasittaneet EU:n toimitusketjuja jo vuodesta 2020 ja edelleen Ukrainan sodan vuoksi. Tuotantolähteitä on monipuolistettava, sillä monissa tapauksissa EU ei ole omavarainen. Dombrovskis viittasi tulevaan lainsäädäntöehdotukseen ja tiedonantoon raaka-aineita koskien.

Pakotteita on otettu käyttöön Venäjän eristämiseksi ja Venäjän teollisen kyvyn leikkaamiseksi teknologia- ja kaksikäyttötuotteiden vientikielloilla. EU on myös suositellut EU-yrityksille lähtemistä Venäjältä.

EU on tukenut Ukrainaa yksipuolisella kaupan vapauttamisella ja keskeyttämällä polkumyyntitutkinnat ja teräksen suojatoimet. Eurooppa-neuvosto on lokakuun-päätelmissään luvannut tukea Ukrainan pääsyä sisämarkkinoille hyödyntämällä vapaakauppasopimus DCFTA:a täysimääräisesti. Komissio vauhdittaa tätä työtä lähikuukausina. Ukraina odottaa väliaikaisten kauppatoimien jatkamista ja Eurooppa-neuvoston päätelmät tukevat tätä. Samanaikaisesti solidaarisuusväylillä on pystytty tukemaan Ukrainan vientiä EU:hun. Tämä on entistäkin tärkeämpää Venäjän vetäydyttyä Mustanmeren-viljakuljetussopimuksesta. Tätä ennen Ukrainan kauppavirrat oli saatu palautettua sotaa edeltävälle tasolle. Dombrovskis oli vakuuttunut siitä, että kauppapolitiikan keinoin Ukrainaa pystytään tukemaan merkittävästi.

Dombrovskis totesi päätelmänään, että kauppapolitiikalla on selvä geostrateginen merkitys; kaupan avulla saavutetaan taloudellisia etuja, mutta se on myös osa unionin ulkosuhteita.

Keskustelussa korostettiin tarvetta sopeuttaa kauppapolitiikka geopoliittiseen tilanteeseen. Jäsenmaat näkivät tarpeen laajentaa EU:n FTA-verkostoa nykyolosuhteissa, jotta voidaan edistää diversifiointia. Vastaavasti riippuvuuksien vähentäminen on avainasemassa. Jo päätetyn Uusi-Seelanti-sopimuksen lisäksi mainittiin Australia, Chile, Meksiko, Intia, Indonesia ja Latinalainen Amerikka.

Osa jäsenmaista totesi eri painotuksin tarpeen edistää myös kauppapolitiikan määrätietoisuutta eli kykyä puolustaa EU:n intressejä kauppapoliittisin keinoin, tai yleisemmin tasavertaisia kilpailuedellytyksiä. Painotettiin lisäksi uudistettua kauppasopimusten kaupan ja kestävän kehityksen lukujen (TSD) lähestymistapaa. Useat jäsenmaat alleviivasivat monenkeskisen kauppajärjestelmän ja WTO:n uudistamisen merkitystä. Tuki Ukrainalle oli keskeinen teema lähes kaikissa puheenvuoroissa.

Suomi totesi kaupan olevan nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa entistäkin tärkeämpää. Kauppa on keino ylläpitää suhteita samanmielisiin maihin ja monipuolistaa toimitusketjuja, jotta kriisinkestävyytemme vahvistuu ja riippuvuutemme vähenevät. Venäjän hyökkäys on alleviivannut näitä tarpeita. Suomi tuki uusien kauppasopimusten allekirjoittamista ja täytäntöönpanoa mahdollisimman pikaisesti. Komission tulisi tutkia kaikkia vaihtoehtoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi. WTO on edelleen globaalin kauppajärjestelmän kulmakivi. Uudistusprosessiin ml. riitojenratkaisujärjestelmän osalta on panostettava. Myös EU:lta edellytetään joustoa. Suomi muistutti, että strategisella autonomialla saattaa olla vaikutuksia myös vientiin ja kilpailukykyyn. Siksi on tärkeää, että EU pysyy avoimena kaupalle ja investoinneille niin paljon kuin mahdollista. EU:n tulee jatkaa tukeaan Ukrainalle myös kauppapolitiikan keinoin. Tämä tarkoittaa nykyisten toimien jatkamista niin kauan kuin tarpeellista ja mahdollisia uusia tukitoimia, kuten esimerkiksi kaupan helpottamista alkuperäsääntöjen avulla. Venäjä-pakotteita tulee jatkaa.

EU:n ulkosuhdehallinnon varapääsihteeri Helena König totesi komission ja jäsenmaiden lailla tukensa FTA-verkoston laajentamiselle sekä myös poliittisten sopimusten, vuoropuhelujen ja Global Gateway -hankkeen hyödyntämiselle tässä kokonaisuudessa. Korkea edustaja Borrellin keskeinen prioriteetti on solmia sopimukset Meksikon ja Chilen kanssa – lisäksi tarvitaan kaikille osapuolille kelpaava ratkaisu, jotta Mercosurin kanssa päästään eteenpäin. Tulisi tavoitella sopimuksia Australian, Intian ja Indonesian kanssa. Afrikkaa ei saa unohtaa, siksi EPA-sopimukset alueen maiden kanssa ovat tärkeitä. EU:n on tarpeen ylläpitää määrätietoisempaa kauppapolitiikkaa ja samalla edetä kauppasopimusten kanssa.

2. Digitaalinen kauppa

Komissaari **Dombrovskis** totesi esittelyssään sähköisen kaupan olevan komissiolle prioriteetti. EU:n tulee olla sääntöjen asettaja, ei niiden seuraaja. EU:n lähestymistapa kansainvälisiin sääntöihin on samanlainen kuin sisämarkkinoilla eli arvoihin perustuva. WTO:n useanvälisiä neuvotteluita sähköisestä kaupasta tulee vauhdittaa ja ne pitäisi integroida koko WTO:ta koskeviksi. Tavoitteena olisivat tasapuoliset toimintamahdollisuudet (LPF) koko maailmassa. Indopasifisen alueen maat edistyvät sääntelyssä vauhdikkaasti ja niiden sääntely voi levitä laajemminkin. WTO:n neuvotteluissa vain muutama maa tukee EU:n lähestymistapaa tietovirtojen ja henkilötietojen suojan suhteen, sen sijaan Yhdysvaltojen kannalla on moni. EU:n kahdenväliset neuvottelut toimivat

kuitenkin suojaverkkona, mikäli WTO:ssa ei saavutettaisi tuloksia. Kahdenvälistä asialistaa voidaan vielä tehostaa Australian, Indonesian, Intian ja Japanin kanssa. Indopasifinen alue on tärkeä, sillä siellä moni on Tyynenmeren alueen laaja-alaisen ja edistyksellisen kumppanuussopimus CPTPP:n jäsen, ja sen sähköisen kaupan sääntely taas perustuu Yhdysvaltojen lähestymistapaan. Täten keskustelut Japanin ja Australian kanssa tietovirroista ovat strategisesti tärkeitä. Singaporen ja Etelä-Korean kanssa ollaan lähikuukausina tekemässä (ei-sitovia) sopimuksia sähköisen kaupan periaatteista. Näillä saadaan maiden lähestymistapaa lähennettyä EU:n omaan. Jollain aikavälillä saattaa olla mahdollista kehittää näistä sitovia sääntöjä.

Kaikkiin kumppaneihin ei voida soveltaa samaa mallia, tämä estäisi EU:ta toimimasta sääntöjen asettajana. Samalla Yhdysvallat suhtautuu kumppaneihinsa joustavasti ja muuttaa tarvittaessa lähestymistapaansa. Dombrovskis ei odota EU-lähestymistavan edistämisen olevan helppoa, mutta katsoo tuloksia olevan mahdollista saavuttaa myös hankalien kumppanien kanssa. EU:n ei pidä jäädä passiiviseksi. Erityisesti indopasifisella alueella on oltava aktiivinen, tämä tukee myös WTO-neuvotteluita.

Yleisesti jäsenmaat tukivat komission kuvailemia toimintalinjoja, WTO-neuvotteluja, sitovia määräyksiä vapaakauppasopimusten kautta ja digitaalisten kumppanuuksien solmimista. Jotkut korostivat myös joustavuuden tarvetta. Yhteistyökumppaneista mainittiin useimmin Yhdysvallat, samoin samanmieliset indopasifisen alueen maat, kuten esim. Japani, Korea ja Singapore. Iso joukko kannatti sähköisen kaupan tullimoratorion jatkoa ja sen asettamista mieluiten pysyväksi.

Suomen puheenvuorossa korostettiin sähköisten yhteyksien merkitystä pandemian ja nykyisen geopoliittisen tilanteen vallitessa. Sähköistä kriisinkestävyyttä vahvistaa, mikäli kansainvälinen kauppa käy sujuvasti ja siihen liittyvä data voi liikkua yli rajojen. Pj-maan esittämiin kysymyksiin viitaten peräänkuulutettiin EU:n globaalia ja monenvälistä lähestymistapaa sähköiseen kauppaan. Globaalit säännöt olisivat paremmat kuin hajanaisten kansallisten sääntöjen verkosto. WTO-neuvotteluiden sähköisestä kaupasta tulisi olla EU:n prioriteetti ja pitäisi keskittyä sitovien sääntöjen aikaan saamiseen näissä. Genevessä tehtävää työtä voidaan täydentää kahdenvälisillä kauppasopimuksilla ja digitaalikumppanuuksilla. Johdonmukaisuus ja yhteentoimivuus ovat olennaisia tässä. Lisäksi Suomi muistutti, etteivät eurooppalaiset yritykset toimi EU-kuplassa, vaan globaalisti. Ne tarvitsevat johdonmukaisia sääntöjä, jotka madaltavat kaupan esteitä. Tämä koskee erityisesti tietovirtoja.

Toiseksi painotettiin, että jotta varmistettaisiin sellainen sääntökehikko, joka ei ainoastaan helpota kauppaa vaan myös sopii arvoihimme, olisi ensi sijassa hakeuduttava syvempään yhteistyöhön arvomme jakavien kumppaneiden kanssa – siis Pohjois-Amerikassa ja indopasifisella alueella. Joskus on myös hyödyllistä katsoa kauemmaksi kuin ilmiselviin kumppaniehdokkaisiin ja ryhtyä yhteistyöhön samanmielisten kanssa muilla alueilla kuten Latinalaisessa Amerikassa.

Yhteenvedossaan **Dombrovskis** katsoi komission etenemistavan saaneen laajaa tukea. EU:n pitää olla sääntöjen asettaja, ei niiden seuraaja. Digitaalisista kumppanuuksista olisi pidemmällä aikavälillä siirryttävä sitoviin sääntöihin sähköisestä kaupasta. WTO:n sähköisen kaupan neuvotteluissa tullimoratorion jatko tai sen muuttaminen pysyväksi on tavoite, mutta sitä on vaikea saavuttaa. Kehitysmaille on tärkeää saada vastineeksi jotakin sähköisen kaupan työohjelmassa, mutta se ei välttämättä yksin riitä. Tässä riittää työtä.

3. EU-Yhdysvallat-kauppasuhteet

Aiheesta keskusteltiin työlounaalla, jossa vieraana oli Yhdysvaltojen kauppaedustaja Katherine Tai.

Vpj Dombrovskis mainitsi teräs- ja alumiinitullit (232) ja ”Inflation Reduction Act” IRA:n EU-US-suhteita hiertävinä ongelmina ja peräänkuulutti näihin kiireellisiä ratkaisuja. **Jäsenmaiden** kommentit tukivat komission puheenvuoroa.

Tai totesi saaneensa presidentti Bidenilta selkeän mandaatin työskennellä jakavien asioiden eteen. Tai sitoutui etsimään ratkaisua 232-tulleihin yhdessä jäsenmaiden kanssa. Kauppa- ja teknologianeuvostossa tulisi olla val-

mius keskustella myös taloudellisesta pakottamisesta, jotta saadaan tähän asiankuuluvat välineet. Yhdysvaltoja kiinnostaa EU:n toimet pakkotyöllä tuotettujen tuotteiden kieltämiseksi. Samoin huolellisuusvelvollisuutta koskeva EU-lainsäädäntö on kiinnostava ja tarpeellinen.

Tai luonnehti IRA:a historialliseksi saavutukseksi, joka koskee kestävyysagendaa ja ympäristöä. Kyseessä on hallinnolle merkittävä saavutus, joka oli pakko saada aikaan. EU:n IRA-huolia käsittelemään perustettu taskforce tapasi ensi kertaa viime viikolla ja se tapaa uudelleen ensi viikolla. Asia otetaan vakavasti – Yhdysvallat haluaa löytää ongelmiin ratkaisun.

WTO-yhteistyötä Tai kommentoi lyhyesti todeten saavutukset edellisen miniterikokouksen ja Venäjä-toimien suhteen.

Kommenttikierroksen jälkeen Tai otti esille tarpeen kehittää uusi versio globalisaatiosta, joka sopii uuteen geopoliittiseen ympäristöön. Monenkeskistä järjestelmää tulisi muokata, jotta se tukisi uudenlaista globalisaatiota.

Suomen edustajat
Osp. Tuomas Tapio, yp. Pasi-Heikki Vaaranmaa (UM KPO), ln Jussi Koskela ja Petteri Kotilainen (EUE)

Asiakirjat
EU Digital Trade Policy – discussion paper by the Presidency

Liitteet EU Digital Trade Policy – discussion paper by the Presidency

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite